

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
2. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
3. การพัฒนาหลักสูตร
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ 2544 : 4 – 20) เป็นหลักสูตรแกนกลางซึ่งสร้างและพัฒนาตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กับข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 27 มีสาระสำคัญ ดังนี้

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรขั้นพื้นฐานไว้ ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมทุกส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนา และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตน มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า
3. มีความรู้ความคิดอันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำรงชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นคนไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้าง

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1(ป.1-ป.3)	ช่วงชั้นที่ 2(ป.4-ป.6)	ช่วงชั้นที่ 3(ม.1-ม.3)	ช่วงชั้นที่ 4(ม.4-ม.)
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม	← การศึกษาภาคบังคับ →			
ภาษาไทย	← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →			
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	●	●	●	●
ศิลปะ	■	■	■	■
งานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	▲	▲	▲	▲
เวลาเรียน	ประมาณปี ละ800-1,000 ชม.	ประมาณปี ละ800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 1,000-1,200 ชม.	ประมาณปีละ 1,200 ชม.

หมายเหตุ

- สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างฐานการคิด การเรียนรู้และการแก้ปัญหา
- สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพในการคิด และการทำงาน
- ▲ กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้นอกจากสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และการพัฒนาตนตามศักยภาพ

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่างๆ ได้ตามกลุ่มเป้าหมายสำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้ มี 2 ลักษณะ คือ

1. มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

2. มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนจบในแต่ละช่วงชั้น

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้	จำนวน	
	สาระ	มาตรฐานการเรียนรู้
1. ภาษาไทย	5	6
2. คณิตศาสตร์	6	19
3. วิทยาศาสตร์	8	13
4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	5	12
5. สุขศึกษาและพลศึกษา	5	6
6. ศิลปะ	3	6
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี	5	6
8. ภาษาต่างประเทศ	4	8
รวม	41	76

การจัดการเรียนรู้

จัดกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการ เช่น

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว
2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน
3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ
4. การบูรณาการแบบโครงการ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

กำหนดไว้ 3 ระดับ คือ

1. การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน
2. การประเมินระดับสถานศึกษา
3. การประเมินคุณภาพระดับชาติ

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง คือหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังนี้

1. การจัดทำสาระของหลักสูตร
2. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สรุปว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรแกนกลาง (Core Curriculum) ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขบนพื้นฐานของความเป็นไทย จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ เป็นคนที่สมบูรณ์และสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข คุณลักษณะที่พึงประสงค์และมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด โดยให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามบริบทของสถานศึกษาและชุมชนให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

คุณภาพของผู้เรียนแต่ละกลุ่มสาระวิชาเมื่อจบช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

1. สามารถอ่าน ได้คล่องและอ่านเร็ว
2. เข้าใจความหมายและหน้าที่ของคำ กลุ่มคำ ประโยค และเข้าใจข้อความที่อ่าน
3. นำความรู้ที่ได้จากการอ่านมาคิด คาดคะเนเรื่องราวหรือเหตุการณ์และกำหนดแนวทางปฏิบัติได้
4. เลือกอ่านหนังสือที่เป็นประโยชน์ทั้งความรู้และความบันเทิง
5. พูดและเขียนแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการได้

6. จับใจความสำคัญ ตั้งคำถาม ตอบคำถาม สนทนาแสดงความคิดเห็น เล่าเรื่องถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์จากเรื่องที่ฟังที่ดูได้
7. เข้าใจว่าภาษาไทยมีทั้งภาษากลางและภาษาถิ่น
8. สามารถเลือกใช้คำคล้องจองแต่งบทหรือกรองง่าย ๆ ได้
9. สามารถนำปริศนาคำทายและบทหรือการเล่นในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนและการเล่น
10. ใช้ทักษะทางภาษาเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ แสวงหาความรู้และใช้ได้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์
11. นำความรู้ที่ได้จากการอ่านวรรณคดีและวรรณกรรมไปใช้ในชีวิต
12. มีมารยาทในการอ่าน การเขียน การฟัง การดูและการพูด มีนิสัยรักการอ่านและการเขียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

1. มีความคิดรวบยอด และความรู้สึกเชิงจำนวนเกี่ยวกับจำนวนนับและศูนย์ และการดำเนินการของจำนวน สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับ การบวก การลบ การคูณ และการหาร จำนวนนับ พร้อมทั้งตระหนักถึงความสมเหตุสมผลของคำตอบที่ได้ และสามารถสร้างโจทย์ได้
2. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความยาว ระยะทาง น้ำหนัก ปริมาตรและความจุ สามารถวัด ปริมาตรดังกล่าวได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการวัดไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ได้
3. มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสมบัติพื้นฐานของรูปทรงเรขาคณิตหนึ่งมิติ สองมิติ และสามมิติ
4. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและอธิบายความสัมพันธ์ได้
5. รวบรวมข้อมูล จัดระบบข้อมูล และอภิปรายประเด็นต่างๆ จากแผนภูมิรูปภาพ และแผนภูมิแท่งได้
6. มีทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็น ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหา การให้เหตุผล สื่อความหมาย และการนำเสนอทางคณิตศาสตร์ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ ทางคณิตศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

1. เข้าใจลักษณะโดยทั่วไป และการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตที่หลากหลายในสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น
2. เข้าใจลักษณะ สมบัติ การเปลี่ยนแปลงวัฏจักรของรอบตัว แรงในธรรมชาติ รูปของพลังงาน
3. เข้าใจสมบัติทางกายภาพของดิน หิน น้ำ อากาศ ดวงอาทิตย์ และดวงดาว
4. ตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตและปรากฏการณ์ต่างๆรอบตัว สังเกตสำรวจ ตรวจสอบ โดยใช้เครื่องมืออย่างง่าย และสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ด้วยการเล่าเรื่อง เขียน หรือวาดภาพ
5. ใช้ความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการดำรงชีวิต การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ทำโครงการ หรือชิ้นงานที่กำหนดให้ หรือตามความสนใจ
6. แสดงความกระตือรือร้นสนใจที่จะเรียนรู้และแสดงความซาบซึ้งต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว แสดงถึงความเมตตา มีความระมัดระวังต่อสิ่งมีชีวิตอื่น
7. ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความมุ่งมั่น รอบคอบ ประหยัด ซื่อสัตย์ จนเป็นผลสำเร็จ และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. ได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่นที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง
2. ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดการตัดสินใจ
3. ได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจให้ข้อคิดเกี่ยวกับรายรับ รายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิตผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้นและวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา

1. มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเจริญเติบโตและการพัฒนาการของมนุษย์ ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการ

2. มีสุขนิสัยที่ดีในเรื่องการกิน การพักผ่อนนอนหลับ การรักษาความสะอาดอวัยวะทุกส่วนของร่างกาย การเล่น และการออกกำลังกาย

3. ป้องกันตนเองจากพฤติกรรมที่อาจนำไปสู่การใช้สารเสพติด การล้วงละเมิดทางเพศ และรู้จักปฏิเสธในเรื่องที่ไม่เหมาะสม

4. ควบคุมการเคลื่อนไหวของตนเอง ได้พัฒนาการในช่วงอายุ มีทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกาย กิจกรรมสร้างเสริมสมรรถภาพทางกายเพื่อสุขภาพ และเกมได้อย่างสนุกสนานและปลอดภัยเป็นประจำ

5. มีทักษะในการเลือกบริโภคอาหาร ของเล่น ของใช้ ที่มีผลต่อสุขภาพหลักเลียงและป้องกันตนเองจากอุบัติเหตุได้

6. ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเหมาะสม เมื่อมีปัญหาทางอารมณ์ และปัญหาสุขภาพ

7. ปฏิบัติตนตามกฎ ระเบียบ คำแนะนำ และขั้นตอนต่างๆและให้ความร่วมมือกับผู้อื่นด้วยความเต็มใจจนประสบผลสำเร็จ

8. ปฏิบัติตามสิทธิของตนเอง และเคารพสิทธิของผู้อื่นในการเล่นเป็นกลุ่ม

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

1. สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เล่าเกี่ยวกับผลงานตนเองให้ผู้อื่นรับรู้ โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะได้

2. รับรู้ทางศิลปะได้แก่ ทรรศนะ อองค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ เล่าให้ผู้อื่นรับรู้โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะได้

3. ระบุสิ่งแวดล้อมหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดผลงานศิลปะได้

4. ใช้ความรู้ทางศิลปะสาขาต่างๆในการเรียนรู้ศิลปะอื่นๆ

5. สนใจการปฏิบัติงานศิลปะพึงพอใจ สนุกสนานเพลิดเพลิน รับผิดชอบการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

6. สังเกต รับรู้ สนใจธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม งานศิลปะ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี

1. สามารถช่วยเหลือตนเองเกี่ยวกับงานในกิจวัตรประจำวัน ช่วยเหลืองานในครอบครัว

2. ใช้เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐานได้
3. สามารถคิดและสร้างสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันอย่างง่าย ๆ
4. ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความรับผิดชอบขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดออม
5. ใช้พลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างประหยัด

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ)

1. เข้าใจและใช้ภาษาต่างประเทศในการแลกเปลี่ยนและนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตนเอง ชีวิตประจำวัน และนำเสนอข้อมูลข่าวสารในเรื่องเกี่ยวกับตนเอง ชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว
2. มีทักษะในการใช้ภาษาต่างประเทศในการฟัง- พูด ตามหัวข้อเรื่องเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน สิ่งแวดล้อมใกล้ตัว อาหาร เครื่องดื่ม และความสัมพันธ์กับบุคคล ภายในวงคำศัพท์ 300 – 450 คำ (คำศัพท์ที่เป็นรูปธรรม)
3. ใช้ประโยคคำเดียว (One Word Sentence) และประโยคเดียว (Simple Sentence) ในการสนทนาได้ตอบตามสถานการณ์ในชีวิตประจำวันได้
4. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางภาษา และชีวิตความเป็นอยู่ของเจ้าของภาษาตามระดับชั้น
5. มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นความรู้ในวิชาอื่นตามความสนใจและวัย
6. มีความสามารถในการใช้ภาษาภายในห้องเรียน และในโรงเรียนในการแสวงหาความรู้ความเพิลิตเพิลิน

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ความหมาย

พระเทพเวที (2539 : 23 - 24) ได้ให้ความหมายบูรณาการ คือการทำให้หน่วยย่อยๆที่สัมพันธ์อิงอาศัยกันอยู่ เข้ามาร่วมทำหน้าที่อย่างประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียว เมื่อนำบูรณาการมารวมกับการศึกษา เป็นการศึกษาแบบบูรณาการ จึงหมายถึง การจัดการศึกษาหรือจัดหลักสูตรและการสอน โดยนำศาสตร์สาขาต่างๆที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันผสมผสานให้เกิดความสมบูรณ์ และทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์และพัฒนาที่สมบูรณ์เป็นคนที่สมบูรณ์

อรรถย มูลคำ (2543 : 158) กล่าวว่า การบูรณาการ หมายถึง การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงศาสตร์หรือ เนื้อหาวิชาต่างๆที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความรู้ที่มีความหมาย มีความหลากหลายและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน

Miller (1990 : 1-2) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึง การใช้วิธีการแบบ องค์กรวมในการเรียนรู้และในเรื่องหลักสูตร เพราะทั้งคำว่า บูรณาการ และ องค์กรวม มีความหมายถึง ความเชื่อมโยง หลักสูตรองค์กรวมที่ได้มาจากแนวคิดการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดที่เป็น แนวเดียวกับความรู้ที่เกิดขึ้นเอง ซึ่งเรียกว่า ญาณวิสัย ความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจกับร่างกาย ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านต่างๆ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับชุมชน และความสัมพันธ์ ระหว่างตนเองกับความเป็นตัวของตัวเอง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 11) ให้ความหมายการจัดการเรียนรู้บูรณาการ ว่า เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ ความคิด ทักษะ และประสบการณ์ที่มีความหมายหลากหลายและสัมพันธ์กันเป็นองค์กรวม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการรู้แจ้ง รู้จริงในสิ่งที่ศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จึงเป็นการจัดหลักสูตรและ การเรียนรู้ที่นำเนื้อหา กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ที่มีสถานการณ์สอดคล้องกับสภาพจริงของชีวิต มาผสมผสานกัน ทำให้ผู้เรียนพัฒนาเป็นคนที่สมบูรณ์ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

(2547 : 5) แสดงผลการวิจัยการจัดการเรียนรู้บูรณาการว่ามีคุณประโยชน์ ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของ การเรียนรู้ที่มีต่อการดำเนินชีวิต มีนิสัยในการคิดเชื่อมโยง เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ชุมชน ท้องถิ่น ประเทศชาติ รู้และเข้าใจถึงสาเหตุของการ เปลี่ยนแปลง ผลกระทบที่มีต่อตนเอง รู้จักปรับตัว สามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ มีความสามารถในการเผชิญสถานการณ์ใหม่ๆ สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการเรียนรู้ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่ง เรียนรู้ สื่อเทคโนโลยีต่างๆ มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ ประเมินค่าสารสนเทศ พิจารณา ตัดสินใจ เลือกใช้ข้อมูลที่เหมาะสมกับสถานการณ์ สอดคล้องกับตนเองและสังคมไทย ช่วยพัฒนา ทักษะในการทำงาน การบริหารจัดการ สามารถทำงานอย่างเป็นระบบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มี วินัยในตนเอง มีน้ำใจ มีความรับผิดชอบ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ความเป็นประชาธิปไตย เห็นคุณค่า ของตนเอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

สรุปว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นการจัดหลักสูตรและการเรียนรู้ที่นำเนื้อหา

กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ ความคิด ทักษะ และประสบการณ์ที่มีความหมายหลากหลายและสัมพันธ์กันเป็นองค์รวม ที่สอดคล้องกับชีวิตและสังคม ภูมิหลังของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการรู้แจ้ง รู้จริงในสิ่งที่ศึกษาและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนพัฒนาเป็นคนที่สมบูรณ์

ความสำคัญของการเรียนรู้แบบบูรณาการ

Miller (1990 : 10) แสดงความสำคัญในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ดังนี้

1. ช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการที่หลักสูตรมีเนื้อหาวิชาแน่นเกินไป โดยจัดเป็นองค์รวม ความรู้ที่มีความหมาย

2. ในโลกแห่งความจริง ต้องการการตอบสนองแบบบูรณาการ จึงต้องจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

3. สอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียน ดี เก่ง และมีความสุข สอดคล้องกับสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา(2547 : 4) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้บูรณาการ ดังนี้

1. สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันไม่ได้จำกัดว่าจะเกี่ยวข้องกับวิชาหนึ่งวิชาใดโดยเฉพาะในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาต่างๆจำเป็นต้องใช้ความรู้และทักษะจากหลายสาขาวิชาร่วมกันแก้ปัญหา การเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่างๆในลักษณะบูรณาการ จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาและความสัมพันธ์ของวิชาต่างๆกับชีวิตจริง

2. การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการช่วยให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่างๆ ทำให้ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย เนื้อหาและกระบวนการที่เรียนในวิชาหนึ่งอาจช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในวิชาหนึ่งได้

3. การสอนที่สัมพันธ์เชื่อมโยงจากความคิดรวบยอดหลายๆสาขาเข้าด้วยกัน ช่วยให้เกิดการถ่ายโอนความรู้ (Transfer of Learning) ช่วยเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริง และสามารถเชื่อมโยงชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนกับสิ่งที่เรียนได้ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจว่าสิ่งที่ตนเรียนมีประโยชน์หรือนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

4. หลักสูตรและการเรียนการสอนแบบบูรณาการมีประโยชน์ในการลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาต่างๆ ปัจจุบันความรู้และข้อมูลต่างๆเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีเรื่องที่ต้องเรียนรู้เพิ่มขึ้นตลอดเวลาผู้เรียนจำเป็นต้องใช้เวลาในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ข้อมูลความรู้ที่เพิ่มขึ้นบางครั้งมีความเชื่อมโยง

สัมพันธ์กัน การเรียนรู้แบบบูรณาการจึงเหมาะสมมากกว่าที่แต่ละวิชาจะเพิ่มเนื้อหาเข้าไปในวิชาของตน

5. การเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนซึ่งมีหลายด้าน เช่น ความสามารถทางภาษา คณิตศาสตร์ ความคล่องของร่างกายและการเคลื่อนไหว ดนตรี สังคม ความรู้ความเข้าใจตนเอง และตอบสนองต่อความสามารถที่จะแสดงออก และการตอบสนองทางอารมณ์ รวมทั้งทักษะต่างๆ เช่น ทักษะการจัดการเรียนรู้

6. กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้โดยผู้เรียน (Constructivism) กระบวนการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนรู้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในโลกของการเรียนรู้ยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดนอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปว่าการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีความสำคัญและจำเป็นต่อการจัดการศึกษาเนื่องจากในโลกแห่งความจริง ต้องการการตอบสนองแบบบูรณาการ จึงต้องจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยจัดเป็นองค์รวมความรู้ที่มีความหมาย ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลให้บรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียน ดี เก่ง และมีความสุขได้

ประเภทของการสอนแบบบูรณาการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 371) ได้แบ่งการสอนบูรณาการเป็น 3 ประเภท คือ

1. การบูรณาการภายในกลุ่มสาระ เช่น การบูรณาการภายในกลุ่มสาระภาษาไทย ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงทักษะทางภาษาระหว่างการฟัง การดู การพูด การอ่าน การเขียน หลักภาษาและการใช้ภาษาไทยโดยใช้วรรณกรรมหรือวรรณคดีเป็นแกน จัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดและความเชื่อมโยงระหว่างความคิดได้ดี ผู้เรียนจะเรียนรู้อย่างมีความหมายและเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การบูรณาการระหว่างวิชาหรือแบบสหวิทยาการ เป็นลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำเอาสาระการเรียนรู้จากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ภายใต้หัวข้อ (Theme) เดียวกัน

3. การบูรณาการแบบพหุวิทยาการ เป็นลักษณะการบูรณาการที่ผู้นำเอาเรื่องหรือสาระการเรียนรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ไปสอดแทรกในสาระการเรียนรู้หรือวิชาที่ตนเองรับผิดชอบ

เสาวพร บุญช่วย (2546 : 15) กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการทำได้หลายรูปแบบ เช่น การสอนแบบบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion) ครูผู้สอนวิชาหนึ่ง สอดแทรกเนื้อหาของวิชาอื่นๆเข้าไปในการสอนของตน วางแผนการสอน โดยครูเพียงคนเดียว การสอนแบบบูรณาการเป็นคณะ (Transdisciplinary) ที่ครูผู้สอนวิชาต่างๆจะร่วมกันสอนเป็นคณะหรือทีม ร่วมกันวางแผนโดยกำหนดหัวเรื่องเดียวกันและร่วมดำเนินการสอนนักเรียนกลุ่มเดียวกัน

สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 :11 - 12) แบ่งประเภทของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ รายละเอียด ดังนี้

1. การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหาด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆเข้าด้วยกัน เพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราว ประเด็น ปัญหา หัวข้อหรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง

2. การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหาด้านความรู้ ทักษะ และกระบวนการหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตั้งแต่สองกลุ่มสาระการเรียนรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกัน เพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราว ประเด็น ปัญหา หัวข้อ หรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องนั้นๆอย่างเข้าใจลึกซึ้ง และชัดเจนใกล้เคียงกับความเป็นจริงในชีวิตยิ่งขึ้น

สรุปว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความเหมาะสมของตัวผู้เรียนและสาระการเรียนรู้ ที่นิยมแพร่หลายคือการบูรณาการภายในกลุ่มสาระและบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระ

ขั้นตอนการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Unit)

อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด (2545 : 127 - 129) กล่าวถึงขั้นตอนการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวม
2. วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นในกลุ่มสาระการเรียนรู้
3. กำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค
4. จัดทำคำอธิบายรายวิชา
5. จัดทำหน่วยการเรียนรู้
6. กำหนดหัวเรื่อง หรือหน่วยการเรียนรู้และสร้างเครือข่ายสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กัน
7. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 34 -41) นำเสนอการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. กำหนดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งควรให้สนองต่อสภาพปัญหาของชุมชนและท้องถิ่น
2. กำหนดสาระการเรียนรู้ พิจารณาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับกรอบความคิด กิจกรรมการเรียนรู้
3. พิจารณาความสอดคล้องระหว่างสาระการเรียนรู้กับมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นการพิจารณาว่าเมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ต่างๆ นักเรียนจะผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในข้อใดบ้าง
4. กำหนดเวลาเรียน เพื่อให้ทราบว่า การเรียนรู้ต่างๆ ต้องใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด
5. เขียนแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย
 - 5.1 ฟังมโนทัศน์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น
 - 5.2 ฟังมโนทัศน์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง(ถ้ามี)
 - 5.3 ฟังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้
 - 5.4 สาระสำคัญ
 - 5.5 จุดประสงค์การเรียนรู้
 - 5.6 สาระการเรียนรู้
 - 5.7 กิจกรรมการเรียนรู้
 - 5.8 สื่อ/แหล่งการเรียนรู้
 - 5.9 เครื่องมือวัดผลและประเมินผล
6. ตรวจสอบคุณภาพหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ ในประเด็นต่อไปนี้
 - 6.1 คุณภาพของหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ
 - 6.2 เครื่องมือวัดและประเมินผล ให้สามารถประเมินผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ตามสาระการเรียนรู้ ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา และด้านความสามารถในการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน
7. จัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้

สรุปว่า การจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ ต้องประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน องค์กรความรู้ ชุมชน วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นและสาระการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
2. กำหนดหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และ ตรวจสอบคุณภาพหน่วยการเรียนรู้
3. ทดลองใช้หน่วยการเรียนรู้บูรณาการ
4. ประเมินผลการใช้หน่วยการเรียนรู้บูรณาการ

การพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรมีความหมายแตกต่างกันหลายความหมายแล้วแต่บริบทที่ใช้ นักพัฒนาหลักสูตรต่างประเทศคนสำคัญ Beauchamp (1992 : 61- 62) ได้จำแนกความหมายหลักสูตรออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง เอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการวัดผลประเมินผล
2. หลักสูตร หมายถึง ระบบการดำเนินงานที่เกี่ยวกับหลักสูตร ประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการใช้หลักสูตร และกระบวนการประเมินหลักสูตร
3. หลักสูตรหมายถึง ศาสตร์สาขาหนึ่งทางการศึกษา เป็นความหมายที่ใช้สอนสถาบันการศึกษา ระดับสูง

สังัด อุทรานันท์ (2532 : 9-16) ได้สรุปคำนิยามไว้หลายลักษณะ โดยมีจุดเน้นที่แตกต่างกันไป 8 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตร คือ รายวิชาเนื้อหาสาระที่ใช้สอน ผู้ให้คำนิยามหลักสูตรในลักษณะนี้ ได้แก่ Bobbit
2. หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้แก่เด็ก ผู้ที่ให้คำนิยามหลักสูตรลักษณะนี้ ได้แก่ Caswell และ Campell , Smith Stanllay และ Shore Shane เป็นต้น

3. หลักสูตร คือ กิจกรรมการเรียนการสอน ผู้ให้นิยามหลักสูตรลักษณะนี้ ได้แก่ Trum และ Miller

4. หลักสูตร คือสิ่งที่สังคมคาดหวัง หรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ ผู้ให้นิยามหลักสูตรในลักษณะนี้ ได้แก่ Lewis และ Miel เป็นต้น

5. หลักสูตร คือสื่อกลาง หรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทาง ผู้ให้นิยามหลักสูตรลักษณะนี้ ได้แก่ Krug และ Taba

6. หลักสูตร คือข้อผูกพันระหว่างนักเรียนกับครู และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ผู้ให้นิยามหลักสูตรในลักษณะนี้ ได้แก่ Mackenzie เป็นต้น

7. หลักสูตร คือกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครู และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ผู้ให้นิยามหลักสูตรในลักษณะนี้ ได้แก่คณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรของมหาวิทยาลัย Northern Illinois University

8. หลักสูตรในความหมายอื่นๆ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะ อันเกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดหมาย หรือโดยไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า ซึ่งเรียกว่า หลักสูตรอำพราง (Hidden Curriculum) ผู้ให้นิยามหลักสูตรลักษณะนี้ ได้แก่ Michaelis, Grossman, Scott เป็นต้น

สรุปว่า หลักสูตร คือ เอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครู และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน มีรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียน การสอน รวมทั้งการวัดผลประเมินผล

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรมีความหมายครอบคลุมไปถึงการร่างหลักสูตรขึ้นใหม่ และการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นด้วย ในการจัดการ ควรพิจารณาหลักสูตรทั้งระบบ คือการจัดทำเอกสารหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย คือหลักการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler (1950 :1) ซึ่งเริ่มด้วยการกำหนดปัญหาพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. ความมุ่งหมายทางการศึกษา (Education Purpose) ที่สถาบันการศึกษาต้องการให้บรรลุมีอะไรบ้าง

2. การที่จะให้บรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้นั้น จะต้องจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง

3. ประสบการณ์ทางการศึกษา (Education Experience) เหล่านี้สามารถจัดให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร

4. จะทราบได้อย่างไรว่าบรรลุตามความมุ่งประสงค์นั้นๆ

หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ Taba (1962 : 12) ซึ่งทำให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมีความสมบูรณ์มากขึ้น Taba กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่าประกอบด้วยข้อความของจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์เฉพาะ ซึ่งเป็นตัวกำหนดการคัดเลือกและการจัดเนื้อหา ปัจจัยที่เป็นพื้นฐานของหลักสูตร ได้แก่ ผู้เรียน กระบวนการเรียน ความต้องการของสังคม วัฒนธรรม และเนื้อหาวิชา การพัฒนาหลักสูตรใดๆ จึงต้องวิเคราะห์สภาพสังคมและวัฒนธรรม ศึกษาลักษณะผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนวิเคราะห์ธรรมชาติของความรู้ เพื่อใช้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร Taba ได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร โดยไม่รวมการใช้หลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตรไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 วิจัยัยความต้องการ

ขั้นที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์

ขั้นที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาสาระ

ขั้นที่ 4 จัดเนื้อหาสาระ

ขั้นที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นที่ 6 จัดประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นที่ 7 พิจารณาว่าจะประเมินอะไร ด้วยวิธีการและเครื่องมืออะไร

ดังนั้น กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

รูปแบบการกำหนดจุดมุ่งหมาย

McNeil (1981:80-81) ได้แบ่งรูปแบบการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 รูปแบบของการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Assessment Model) เป็นการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นทางการศึกษา คือ สภาพซึ่งเป็นความแตกต่างระหว่างพฤติกรรม ที่สาคคีที่ต้องการให้เกิดขึ้น และที่นักเรียนมีอยู่จริงเป็นรูปแบบที่นิยมมากในการกำหนด

เป้าหมายและจุดมุ่งหมายทางการศึกษา

รูปแบบที่ 2 รูปแบบของนักอนาคตนิยม (The futureist Model) โดยมีพื้นฐานมาจากความตระหนักว่า โลกในอนาคตจะมีความแตกต่างจากปัจจุบันมาก และสังคมต้องการคนรุ่นใหม่ ดังนั้น การเตรียมคนเพื่อสังคมอนาคตนั้น จำเป็นต้องพัฒนาจุดมุ่งหมายปลายทางการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพความจำเป็นในอนาคต และมีความเฉพาะเจาะจงสามารถนำไปใช้ได้

รูปแบบที่ 3 รูปแบบที่ใช้หลักเหตุผล (The Rational Model) เกิดขึ้นจากหลักเหตุผล ซึ่งได้ตั้งคำถามพื้นฐาน 4 ข้อ เกี่ยวกับการกำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือก การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินว่าจุดมุ่งหมายใดบรรลุแล้ว รูปแบบนี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า รูปแบบจุดมุ่งหมายปลายทางและวิถีทาง (End - Mean Approach) แหล่งข้อมูลที่สำคัญในการกำหนดจุดมุ่งหมาย คือ ผู้เรียน สภาพสังคม ธรรมชาติของเนื้อหาสาระ เมื่อได้จุดมุ่งหมายชั่วคราวแล้ว จึงผ่านการกลั่นกรองด้วยปรัชญาและจิตวิทยา เพื่อให้ได้จุดมุ่งหมายที่แท้จริง

รูปแบบที่ 4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรอาชีพ หรือการฝึกอบรม (The vocational or training Model) ใช้ในการกำหนดจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวกับความต้องการทางด้านกำลังคน หรือการจ้างงาน และในการกำหนดสมรรถภาพเฉพาะที่ต้องการสอน เพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติงานในอาชีพนั้นๆ ได้ การกำหนดจุดมุ่งหมายรูปแบบนี้ มักใช้ในหลักสูตรวิชาชีพ หรือ หลักสูตรสำหรับสถานศึกษาทางช่างเทคนิคต่างๆ

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2529 : 141) กล่าวว่า การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นจะต้องพิจารณาและตรวจสอบอย่างรอบคอบว่าจุดมุ่งหมายที่กำหนดขึ้นมานั้นมีความถูกต้อง สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของสังคม ผู้เรียนและความเชื่อเชิงปรัชญาและจิตวิทยาหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับวิชัย ประสิทธิ์วุฒิวณิช (2542 : 94 - 95) ที่ได้แบ่งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หรือด้านสติปัญญา ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น 6 ประเภท คือ
 - 1.1 ความรู้ (Knowledge) เช่น บอก ตั้งชื่อ จับคู่ เขียนรายการ เลือก
 - 1.2 ความเข้าใจ (Comprehension) เช่น แยกแยะ อธิบาย แปลความ ขยายความ
 - 1.3 การนำไปใช้ (Application) เช่น ปฏิบัติ แสดง ผลิต สาธิต คำนวณ
 - 1.4 การวิเคราะห์ (Analysis) เช่น จำแนก แบ่งกลุ่ม อ้างอิง
 - 1.5 การสังเคราะห์ (Synthesis) เช่น รวบรวม ออกแบบ จัดกลุ่ม สร้าง ประกอบ
 - 1.6 การประเมินค่า (Evaluation) เช่น เห็นความแตกต่าง เปรียบเทียบ วิวิจารณ์

2. ด้านจิตพิสัย Affective Domain) หรือด้านเจตคติ ค่านิยม ความซาบซึ้ง อันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น จากตัวบุคคล แบ่งออกเป็นลำดับขั้นตอนต่างๆ 5 ระดับ คือ

- 2.1 การรับรู้ (Receiving) เช่น สอบถาม ทำตาม ให้ ยึดถือ เลือก
- 2.2 การตอบสนอง (Responding) เช่น ตอบ ช่วยเหลือ อภิปรายปฏิบัติ รายงาน
- 2.3 การสร้างคุณค่า (Valuing) เช่น ร่วมกระทำ ทำให้สำเร็จ เชื่อเชิญ ให้ข้อเสนอ อ่าน
- 2.4 การจัดระบบคุณค่า (Organizing) เช่น จัด รวม เปรียบเทียบ ผสมผสาน สังเคราะห์
- 2.5 การสร้างลักษณะนิสัยตามคุณค่า (Characterization by a value) เช่น แสดง ปฏิบัติ

วิจารณ์ ให้เหตุผล จัดระเบียบ

3. ด้านทักษะพิสัย (psychomotor Domain) หรือด้านทักษะทางกาย หรือด้านการปฏิบัติ ประกอบด้วยทักษะในการเคลื่อนไหว และการใช้อวัยวะต่างๆของร่างกาย ลำดับขั้นของทักษะ จากความง่ายไปหาความซับซ้อน มีดังนี้

- 3.1 การรับรู้ (Perception) เช่น ตอบ ชี้ บอก เลือก
- 3.2 การเตรียมพร้อม (Set) เช่น เตรียมอุปกรณ์ ศึกษา อ่าน บันทึก
- 3.3 การตอบสนองแนวทางที่ให้ (Guided Response) เช่น สาธิต ฝึกปฏิบัติ
- 3.4 การเกิดทักษะนิสัย (Mechanism) เช่น ฝึกฝน ทำแบบฝึกหัด แสดง
- 3.5 การสนองตอบสิ่งที่ซับซ้อน (Complex Overt Response) เช่น สังเคราะห์ วิจารณ์

สรุปว่าการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรคือการกำหนดคุณลักษณะให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านสติปัญญา ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัยให้สอดคล้องและเหมาะสม กับความต้องการของสังคม ผู้เรียน และความเชื่อเชิงปรัชญาและจิตวิทยา

2. การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้

ความหมาย

สุมิตร คุณากร (2520 : 76) กล่าวว่า เนื้อหาวิชา (Content) หลายคนมักคิดว่าหมายถึง เนื้อหาสาระหรือความรู้เท่านั้น ตามความหมายที่สมบูรณ์ เนื้อหาวิชายังรวมถึงประสบการณ์การเรียนรู้ ด้วย เป็นประสบการณ์การเรียนรู้แทนเนื้อหาวิชา

ธำรง บัวศรี (2532 : 203) ได้ให้ความหมายว่า คือข้อมูลความรู้ หรือสิ่งอันเป็นสาระ ซึ่งได้ถูกเลือกจากวิชาต่างๆ เมื่อนำมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

วิชช วงษ์ใหญ่ (2537 : 112) ได้อธิบายคำประสมการณ์การเรียนรู้ว่า หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสถานการณ์ของสิ่งแวดล้อมภายนอกของสิ่งแวดล้อมที่มีปฏิริยาต่อกัน การเรียนรู้เกิดจากพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้เรียน กล่าวโดยสรุป ประสมการณ์การเรียนรู้ คือกิจกรรมที่ผู้เรียนกระทำ

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 78) ให้ความหมายว่า หมายถึงความรู้ที่ดัดแปลงมาจากศาสตร์ต่างๆ (Disciplines) เพื่อความเหมาะสมกับระดับการศึกษาและเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบความจริงได้ด้วยตนเอง และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนมาประยุกต์ใช้ในชีวิตและสังคม

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 195) กล่าวว่า เนื้อหาวิชาและประสมการณ์การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญควบคู่ สอดคล้องสัมพันธ์กันในอันที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ เนื้อหาวิชาใดควรจัดประสมการณ์การเรียนรู้ อย่างไรจึงจะเหมาะสม หรือ บรรลุจุดประสงค์ในวิชานั้นมากที่สุด

สรุปว่าการเลือกเนื้อหาวิชาและประสมการณ์การเรียนรู้จึงมีขอบข่ายตั้งแต่การเลือกข้อมูล ความรู้ การดัดแปลงความรู้สิ่งอันเป็นสาระ ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียนกับเงื่อนไขภายนอกที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

หลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชาและประสมการณ์การเรียนรู้

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 86 : 88) กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหา ดังนี้

1. ความถูกต้อง ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และผลการวิจัยของมนุษย์ทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมากและรวดเร็ว ความรู้ที่คิดว่าถูกต้องในสมัยหนึ่ง อาจล้าสมัยในสมัยต่อมา ดังนั้น การเลือกเนื้อหาจะต้องเลือกเนื้อหาที่ถูกต้องและทันสมัยเท่านั้น
2. ความสำคัญ เนื้อหาที่นำมาบรรจุในหลักสูตรต้องส่งผลต่อพื้นฐานแนวคิด มโนทัศน์ และหลักการของวิชา ซึ่งพิจารณาตามเกณฑ์ต่อไปนี้
 - 2.1 ความจำเป็นเพื่อการอยู่รอด
 - 2.2 การใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง
 - 2.3 ขอบเขตการใช้มากและมีความถี่บ่อย
 - 2.4 การพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของมนุษย์
 - 2.5 การพัฒนาการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองสู่ความสำเร็จในชีวิต

3. ความสนใจของนักเรียน

4. สามารถเรียนรู้ได้

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 197 - 199) กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหา ดังนี้

1. มีความสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนรู้ และควรเป็นเนื้อหาที่เป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนวิชานั้นหรือวิชาอื่นๆในระดับชั้นสูงขึ้นไป เพื่อการประกอบอาชีพ หรือการพัฒนาเจตคติที่ดี

2. มีประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

3. มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาหรือจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ความต้องการ ความสนใจ และวุฒิภาวะของผู้เรียน รวมทั้งความต้องการและความเป็นจริงในสังคม

4. ครอบคลุมความรู้หลายๆด้านและสนองจุดประสงค์การเรียนรู้ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย รวมทั้งมีความสมดุลระหว่างความกว้างกับความลึกของเนื้อหาด้วย

5. มีความถูกต้อง ทันสมัย มีแก่นสารเชื่อถือได้ ด้วยเหตุที่ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการมีมาก จึงค้นพบข้อมูลใหม่ๆอยู่เสมอ เป็นเหตุให้บางครั้งความรู้เก่ากลายเป็นข้อมูลล้าสมัยไม่ถูกต้อง การคัดเลือกเนื้อหาที่บรรจุในหลักสูตรจึงต้องตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และประกอบด้วยเนื้อหาใหม่ๆ ทันสมัยตามความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งต้องมีประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคม

6. มีความน่าสนใจ จากหลักการเรียนรู้ที่ว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด ถ้าผู้เรียนสนใจ การเลือกเนื้อหาจึงต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และมีความหมายต่อผู้เรียน

7. เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ เนื้อหาต้องมีความยากง่ายเหมาะสมกับวัย ลำดับขั้นพัฒนาการ ประสพการณ์เดิมของผู้เรียน

8. เป็นสิ่งที่จัดให้ผู้เรียนได้จริง มีความสะดวก และความพร้อมในด้านต่างๆ ทั้งเวลา สถานที่ บุคลากร ผู้สอน ผู้เรียน วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

สรุปว่า เนื้อหาและประสบการณ์ที่นำมาบรรจุในหลักสูตรต้องถูกต้องทันสมัย น่าสนใจ จัดสอนได้จริง อิงจุดประสงค์การเรียนรู้ สอดคล้องกับผู้เรียนและบริบทของสังคม มีประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคมและเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนรู้

3. การนำหลักสูตรไปใช้

ความหมาย

นักการศึกษาได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2504 : 165) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอน เป็นประจำทุกวัน

สุมิตร คุณาการ (2520 : 130) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นกระบวนการที่ทำให้ หลักสูตรกลายเป็นการปฏิบัติจริง และเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และมี กิจกรรมที่จะกระทำได้ 3 ประเภท ได้แก่ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัย และสภาพ ต่างๆ ภายในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายหลักสูตร และการสอนของครู

สังัด อุทรานันท์ (2532 : 260) กล่าวว่า เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน ในห้องเรียน ได้แก่ การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการ หลักสูตร และการนิเทศการใช้หลักสูตร

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 221) ให้ความหมายว่า เป็นการดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ ในอันที่จะทำ ให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นดำเนินไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย นับแต่การเตรียมบุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม และการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

สรุปว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนเป็นประจำทุกวันโดยนำ แผนที่เป็นเอกสารมาปฏิบัติจริง และเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เป็นการ นำหลักสูตรไปให้ถึงตัวผู้เรียนซึ่งการนำหลักสูตรไปใช้เป็นตัวบ่งชี้สำคัญที่ทำให้เห็นถึงความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของหลักสูตรนั้น

องค์ประกอบของการนำหลักสูตรไปใช้

สังัด อุทรานันท์ (2532 : 262) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นแนวทางในการจัดการเรียน การสอน ต้องผ่านผู้เกี่ยวข้องและระดับการปฏิบัติหลายระดับ ดังนี้

1. งานบริหารและการบริการหลักสูตร บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ในขั้นนี้ ได้แก่ คณะพัฒนาหลักสูตร หน่วยงานบริหารทั้งในส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา ซึ่งทำ หน้าที่ดำเนินการต่างๆ ในด้านการบริหารและการให้บริการในการนำหลักสูตรไปใช้ งานที่สำคัญ ได้แก่

1.1 การวางแผนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ได้แก่ คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน เป็นคณะกรรมการระดับชาติ ประกอบด้วยฝ่ายบริหารทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คณะ พัฒนาหลักสูตรทำหน้าที่ในการวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ ประสานงานฝ่ายต่างๆ ที่ เกี่ยวข้อง และจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น การผลิตวัสดุประกอบหลักสูตร ได้แก่

คู่มือครู สื่อการเรียน การวัดผลประเมินผล เป็นต้น

1.2 การเตรียมบุคลากร ได้แก่ การทำให้ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร มีความรู้ความเข้าใจ ในจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล ตามที่หลักสูตรจัดทำขึ้น ความสำเร็จของการใช้หลักสูตรนั้นอยู่ที่บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะครูเข้าใจ หลักสูตรตรงกันและดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 การจัดครูเข้าสอน เป็นงานของผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละแห่ง แม้ว่าครูจะมีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรแล้วก็ตาม ผู้บริหารต้องพิจารณาความรู้ความสามารถและความสมัครใจของแต่ละคน เพื่อให้ครูได้ใช้ศักยภาพให้เป็นประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตรมากที่สุด

1.4 การจัดตารางสอน เป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะเกี่ยวข้องกับการใช้ อาคารสถานที่ บุคลากร ครู และที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ของเด็ก รูปแบบการจัดตารางสอนขึ้นอยู่กับ ลักษณะวิชา ความยากง่าย ความเหมาะสมกับวัย และความสามารถของผู้เรียน

1.5 การจัดบริการวัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตร วัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อ การเรียนทุกชนิด

1.6 การบริการหลักสูตรภายในหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ต่างๆ ให้แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น ห้องสอนวิชาเฉพาะ ห้องสมุด โรงฝึกงาน ห้องปฏิบัติการทางภาษา เครื่องมือในการวัดผลประเมินผล การให้บริการแนะแนว เป็นต้น

1.7 การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา และการเลือกสรรโครงการกิจกรรมเสริม หลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ของนักเรียน และการให้บริการแก่ครูในด้านวิชาการ

1.8 การประชาสัมพันธ์ข้อมูลการใช้หลักสูตรแก่ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้จัดทำโครงการและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจด้านหลักสูตรแก่ชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจหลักสูตรตรงกันและให้ความร่วมมือในโอกาสต่อไป

1.9 การจัดทำโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตร ทั้งระยะสั้นและ ระยะยาว ผู้ที่สมควรเป็นคณะพัฒนาหลักสูตร

2. งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร ประกอบด้วย กิจกรรม 3 กิจกรรม คือ

2.1 การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

2.2 การจัดทำแผนการสอน

2.3 การจัดการเรียนการสอน

3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ในระหว่างการนำหลักสูตรไปใช้ อาจมีปัญหา และอุปสรรคต่างๆ ควรจัดให้มีศูนย์วิชาการ หรือแหล่งวิทยาการท้องถิ่นเพื่อช่วยเหลือกัน

วิชัย ดิสสระ (2535: 96 - 112) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้จะมีประสิทธิผลได้ ขึ้นอยู่กับ องค์ประกอบต่อไปนี้

1. ผู้บริหาร เป็นส่วนบริหารจัดการหลักสูตร
2. ครู เป็นส่วนนำหลักสูตรไปกระทำให้เกิดผลตามจุดหมายของหลักสูตร
3. นักเรียน เป็นส่วนถูกกระทำเพื่อให้มีคุณลักษณะตามจุดหมายของหลักสูตร
4. การเรียนการสอน เป็นกลวิธี หรือแนวทางที่ทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะตามจุดหมายหลักสูตร

สรุปว่า การนำหลักสูตรไปใช้ให้มีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรนั้นจะบริหารจัดการตามบทบาทหน้าที่ได้ดีเพียงใด

4. การประเมินหลักสูตร

ความหมาย

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรไว้ต่างกััน ดังนี้

สุมิตร คุณากร (2520 : 198) กล่าวว่า คือการหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินหลักสูตรเพื่อตัดสินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรนั้นมีขอบเขตรวมถึง การวิเคราะห์ตัวหลักสูตร การวิเคราะห์กระบวนการของการนำหลักสูตรไปใช้ การวิเคราะห์สัมฤทธิ์ผลในการเรียนการสอนของนักเรียน และการวิเคราะห์โครงการประเมินหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 217-218) ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่า การประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณาคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่างๆของสิ่งที่ประเมิน เพื่อนำมาพิจารณาาร่วมกัน และสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาขึ้นนั้นว่าอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด หรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

สังัด อุทรานันท์ (2532 : 279) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรมีความจำเป็นและสำคัญต่อคุณภาพของหลักสูตร เพราะการประเมินหลักสูตรทำให้รู้คุณค่าของหลักสูตรว่าสามารถนำไปใช้ได้ดีเพียงใด ผลที่ได้จากการใช้หลักสูตรเป็นอย่างไร ข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงหลักสูตร

วิชช์ ดิสสระ (2535 : 114) กล่าวถึงบทบาทการประเมินหลักสูตรว่ามีผลต่อสัมฤทธิ์ผลของนักเรียน ประสิทธิภาพของหลักสูตร และการตัดสินใจทางเลือกที่ดีที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับอารีวรรณ เอี่ยมสะอาด (2546 : 20) ที่ได้สรุปการนำผลของการประเมินผลหลักสูตรไปใช้ไว้ดังนี้

1. การปรับปรุงวิชา ช่วยในการตัดสินใจว่า สื่อที่ใช้สอนและวิธีสอนมีความเหมาะสมหรือไม่ และส่วนใดควรเปลี่ยนแปลง
2. การตัดสินใจผู้เรียน ช่วยในการวิเคราะห์ความต้องการของนักเรียน เพื่อวางแผนการเรียนของนักเรียนผู้นั้น ช่วยในการประเมินนักเรียน เพื่อคัดเลือกและจัดกลุ่มนักเรียนตามความก้าวหน้าและความสามารถของนักเรียน
3. การปกครอง ช่วยในการประเมินระบบของสถานศึกษา หรือประเมินการทำงานของครูเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการบริหารงานและการปฏิบัติของครู

สรุปว่า การประเมินหลักสูตร คือการหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายหรือไม่ ทำให้รู้คุณค่าของหลักสูตรว่าสามารถนำไปใช้ได้ดีเพียงใด ผลที่ได้จากการใช้หลักสูตรเป็นอย่างไร โดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่างๆของหลักสูตรแล้วนำมาพิจารณาร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงวิชา สื่อที่ใช้สอนและวิธีสอน รวมทั้งการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

ขอบเขตในการประเมิน

การประเมินหลักสูตร ควรทำให้ครอบคลุมระบบของหลักสูตรทั้งหมด และควรประเมินให้ต่อเนื่องกัน สัจจ อูทรานันท์ (2532 : 279 - 281) กล่าวว่า การประเมินในเรื่องต่อไปนี้

1. การประเมินเอกสารหลักสูตร เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมดีและถูกต้องกับหลักการพัฒนาหลักสูตรเพียงใด
2. การประเมินการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ดีเพียงใด มีส่วนไหนที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้หลักสูตร หากพบข้อบกพร่องจะได้รีบแก้ไขทันที
3. การประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร ซึ่งทำการประเมินจากผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรนั้นๆ มักทำการติดตามความก้าวหน้าของผู้สำเร็จการศึกษา

4. การประเมินระบบหลักสูตร เป็นการประเมินองค์ประกอบทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เช่น ทรัพยากรที่ต้องใช้ ความสัมพันธ์ของระบบหลักสูตรกับระบบบริหารสถานศึกษาระบบการจัดการเรียนการสอน และระบบการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน

วิชัย ดิสสระ (2535 : 116 – 117) เรียกว่าลักษณะการประเมินหลักสูตร มีลักษณะดังนี้

1. การประเมินก่อนการดำเนินการ(Project Analysis) การพิจารณา วิเคราะห์ความเหมาะสมผล หรือความเชื่อมั่นของสิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรกับความน่าจะเป็น ว่ามีความสัมพันธ์และสอดคล้อง กับความเป็นจริงหรือไม่

2.การประเมินผลขณะดำเนินการ(FormativeEvaluation)การพิจารณาและการวิเคราะห์ กระบวนการเรียนการสอนที่กำลังปฏิบัติอยู่ว่าเหมาะสมผลกับหลักการและเหตุผลในหลักสูตรหรือไม่

3. การประเมินผลหลังการดำเนินการ(Summative Evaluation) การพิจารณาวิเคราะห์ ประสิทธิภาพของการวางแผนพัฒนาหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ กระบวนการเรียน การสอน และผลผลิตที่เกิดจากการเรียนการสอน

สรุปว่า ขอบเขตการประเมินหลักสูตรควรประเมินเอกสารหลักสูตร การใช้หลักสูตร สัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร และระบบหลักสูตร ซึ่งต้องประเมินใน 3 ระยะ คือก่อนการดำเนินการ ขณะ ดำเนินการ และหลังการดำเนินการ

รูปแบบในการประเมิน

นักวิชาการด้านหลักสูตรและการประเมินผลได้เสนอแนะไว้หลายรูปแบบ สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 259-283) ได้รวบรวมไว้ ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินที่ยึดจุดหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) เป็นการประเมิน คุณค่าของหลักสูตร โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมาย พิจารณาผลที่ได้รับว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ ได้แก่ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Tyler และรูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Hammond

2. รูปแบบการประเมินที่ไม่ยึดเป้าหมาย (Goal Free Evaluation Model) เป็นรูปแบบการ ประเมินที่ไม่นำความคิดของผู้ประเมินเป็นตัวกำหนดความคิดในโครงการประเมิน ผู้ประเมินจะ ประเมินเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามสภาพจริง มีอิสระในการประเมิน และไม่มีอคติลำเอียง ได้แก่

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Micheal Scriven

3. รูปแบบการประเมินที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้หลักเกณฑ์เป็นหลัก ได้แก่ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Robert e. Stake

4. รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision - Making Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการทำงานอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลที่ได้จากการทำงานอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Malcom Provus และ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Stufflebeam สำหรับรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision - Making Model) ได้รับความนิยมนักพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างมาก มีชื่อเรียกย่อว่า Cipp Model ซึ่งอาร์วีรรม เอี่ยมสะอาด ได้รวบรวมหลักการสำคัญในการประเมินหลักสูตร โดยมุ่งประเมินสถานการณ์ต่างๆ ของหลักสูตร 4 ส่วนเข้าด้วยกัน คือ

4.1 การประเมินบริบท (Context) ได้แก่ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความ ต้องการของชุมชน แนวคิด และปรัชญาในการจัดการศึกษาต่างๆ ซึ่งบริบทเหล่านี้จะนำไปสู่การกำหนด จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

4.2 การประเมินปัจจัยตัวป้อน (Input) ได้แก่ ปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ เช่น ความพร้อมของครู ผู้บริหาร อาคารสถานที่ งบประมาณ สื่อและอุปกรณ์ต่างๆ

4.3 การประเมินกระบวนการ (Process) หมายถึง กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ซึ่งจะ ครอบคลุมกระบวนการบริหารหลักสูตร กระบวนการสอนของครู กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ฯลฯ

4.4 การประเมินผลผลิต (Product) หมายถึงผลที่เกิดจากการนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนซึ่งเกิดขึ้นกับผู้เรียนและการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ทั้งนี้ โดยนำไปเปรียบเทียบกับเป้าหมาย ของหลักสูตรหรือความคาดหวังของสังคม ซึ่งจะทำให้ทราบว่า หลักสูตรบรรลุผลตามหลักการและ จุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด

สรุปว่า การประเมินหลักสูตร คือ การหาคำตอบว่าสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรได้ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และอะไรเป็นตัวแปรซึ่งทำการประเมินก่อนการใช้หลักสูตร ขณะทำการใช้หลักสูตร และหลังจากการใช้หลักสูตร การประเมินหลักสูตรมีความจำเป็นและสำคัญ ต่อคุณภาพของหลักสูตร เพราะทำให้รู้คุณค่าของหลักสูตรและนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาต่อไป

รูปแบบการประเมินหลักสูตรมีหลากหลายซึ่งแต่ละรูปแบบต่างก็มีข้อดีและจุดบกพร่อง ผู้ใช้จึงควรใช้รูปแบบการประเมินที่ผสมผสานกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สายฝน ลีรัตน์าวลี (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยการออกแบบหน่วยการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อการสอนเป็นคณะและการเรียนรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนปิ่นสรวงแวลวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ได้แก่ (1) เพื่อออกแบบหน่วยการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (2) เพื่อจัดการเรียนรู้เป็นคณะเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม (3) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ได้สร้างหน่วยการเรียนรู้อบรมการเรื่องน้ำกับชีวิตของชาวเชียงใหม่ คณะผู้สอนประกอบด้วยครูสอนวิชาสังคมศึกษา ครูสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ครูสอนวิชาศิลปะและครูสอนวิชาภาษาอังกฤษ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศุติมาศ บุญศรี (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่าง คือบุคคลในชุมชนบ้านแถม 13 คน ผู้บริหารโรงเรียนจอมราช 1 คน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 12 คน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 193 คน ผลการวิจัยพบว่า (1) บุคคลในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร เน้นการปลูกพืชไร่ คนในชุมชนมีความสัมพันธ์และให้ความร่วมมือกันดี ปัญหาสำคัญของชุมชนคือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความต้องการให้มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการเกษตร ชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการเกษตรในด้านบุคลากร แหล่งการศึกษาของชุมชน คือ วัสดุ อุปกรณ์และเงินสนับสนุน (2) โรงเรียนจอมราชมีการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยโรงเรียนเคยจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันไม่มีการจัด ผู้บริหารมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำ บุคลากรในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ความร่วมมือในการทำกิจกรรมตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย บุคลากรในโรงเรียนทุกคนต้องการให้มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ การพัฒนาด้านการเกษตรให้ดีขึ้นกว่าเดิม และการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับการเกษตร นักเรียนมีความต้องการเรียนเพิ่มเติมในเรื่องการเกษตร เพราะทำให้มีความรู้และสามารถนำไปประกอบอาชีพในอนาคตได้ โรงเรียนมีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวกับการเกษตรในด้านบุคลากร อาคารสถานที่ แหล่งศึกษาหาความรู้

เพิ่มเติมนอกชั้นเรียน คือ วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ (3) โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์ในลักษณะช่วยเหลือกันและกัน(4) แนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอนเป็นไปในลักษณะที่โรงเรียนควรจะประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนทราบ และทำความเข้าใจ โดยการเชิญมาประชุมกันที่โรงเรียน หรือมีผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการระดับประถมศึกษา หัวหน้าหมวดภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา ครูสอนภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-6 จำนวน 10 คน ครูสอนภาษาอังกฤษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 4 คน ผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 431 คน ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา โรงเรียนกรุงเทพวิทย์ ประกอบด้ว้ขั้นตอนดังต่อไปนี้ (1) วิเคราะห์ความต้องการของสถานศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง(2) ศึกษาข้อมูลของสถานศึกษา (3) ประชุมชี้แจงคณะผู้บริหารและคณะครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา (4) ประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (5) วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเพื่อกำหนดสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นและกำหนดชั้นปีที่เรียน (6) วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้รายปี (7) วิเคราะห์สาระการเรียนรู้รายปี (8) วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (9) วิเคราะห์แก่นสารและหน่วยการเรียนรู้ (10) ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (11) ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (12) ประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน (13) ประเมินการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา และพบว่า ครู นักเรียน ผู้ปกครองพอใจในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา

สถาบันพัฒนบัณฑิตบริหารศาสตร์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้สร้างรูปแบบการจัดการศึกษามบนพื้นฐานที่สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน กลุ่มตัวอย่างคือ โรงเรียนวัดท่านบตางหน ผลการวิจัยพบว่า (1) กระบวนการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นมี 4 ขั้นตอน คือ การตั้งคณะทำงานสร้างหลักสูตรสถานศึกษา การค้นหาศักยภาพชุมชน กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และการประเมินกระบวนการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา (2) ชุมชนและสถานศึกษามีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมและเสมอภาคกัน

ปิยพร ชุมจันทร์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการผลิตเสื่อกก ของโรงเรียนนาหนังพัฒนศึกษา อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย โดยมีขั้นตอนทั้งหมด 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นสำรวจความต้องการของชุมชน (2) ขั้นวางแผนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (3) ขั้นพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (4) ขั้นนำหลักสูตรท้องถิ่นไป ทดลองใช้ (5) ขั้นติดตามประเมินผลระหว่างปฏิบัติการ (6) ขั้นการประเมินผลการปฏิบัติงานเมื่อสิ้นสุด กระบวนการวิจัย ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้วิจัย ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น(การผลิตเสื่อกก) ผู้นำชุมชน และศึกษานิเทศก์จังหวัด หนองคาย ผลการวิจัยพบว่าทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยสามารถระดมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ให้การสนับสนุน ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ มีการประสานงานกันในลักษณะเครือข่ายชุมชน สามารถร่วมกันเขียนเอกสารหลักสูตร และแผนการจัดการเรียนรู้ โดยมีครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่นช่วยนำหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นไป ทดลองสอนกับนักเรียน นักเรียนผ่านเกณฑ์และบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้หลักสูตรในท้องถิ่น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความตระหนักและเห็นคุณค่ารวมทั้งภาคภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง

อนุकर เครื่องมาก (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษ (ภาษาอังกฤษ) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 : หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับ สถานศึกษา ของโรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ โดยมีขั้นตอนทั้งหมด 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) สำรวจความ ต้องการจากนักเรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา (2) พัฒนาและหาประสิทธิภาพแผนการจัดการ เรียนรู้ (3) ทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้ (4) ประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาต่างมีความต้องการให้เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการฟังและพูดมากที่สุด ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 เท่ากับ 93.95/85.53 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และการประเมินแผนการจัดการ เรียนรู้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1.แผนการจัดการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบหลักของหลักสูตรระดับสถานศึกษาเป็นสิ่งที่กำหนด เนื้อหาสาระ กิจกรรม มวลประสบการณ์ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามจุดหมายที่กำหนด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนา คุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีพและการประกอบอาชีพ ตลอดจน เพื่อการศึกษาต่อ

2. แผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นการจัดกระบวนการการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายในสถานการณ์สอดคล้องกับสภาพจริงของชีวิตมาผสมผสานกันแบบองค์รวมความรู้ที่มีความหมาย ทำให้ผู้เรียนเกิดการรู้แจ้ง รู้จริงในสิ่งที่ศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงและพัฒนาเป็นคนที่สมบูรณ์ ซึ่งการบูรณาการทำให้หลายวิธี

3. การนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในระดับชั้นเรียนนั้น ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนพบเห็นในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ประโยชน์ได้จริง ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 8 กลุ่มสาระวิชา

